

Tekniska nämndens verksamhetsanalys 2026 och plan 2027–2028

Vatten och avlopp

Innehållsförteckning

1	Kommunens styrmodell.....	3
1.1	Årshjul.....	4
2	Uppdrag och Ansvar.....	5
3	Strategisk analys	6
4	Nämndens behov	8
	Beskrivning av förändringar och behov som är av vikt för nämndens verksamhet och dess möjlighet att utföra sitt uppdrag på ett effektivt och kvalitetssäkrat sätt.	8
4.1	Behov utifrån Enköpings kommuns trend- och omvärldsanalys.....	8
4.2	Behov utifrån lagar och myndighetskrav.....	11
4.3	Övriga behov	12
5	Ekonomi.....	14
5.1	Driftbudget	14
5.2	Taxor och avgifter	14
6	Investeringsplan 2026–2035.....	16
6.1	Analys av nämndens investeringsbehov	16
6.2	Taxefinansierad investeringsplan	17
6.3	Större investeringar efter 10-årsplanen.....	19

1 Kommunens styrmodell

All styrning i Enköpings kommun tar sin utgångspunkt i kommunens vision. Visionen är gemensam för hela kommunkoncernen och ska fungera som en ledstjärna för kommunens utveckling i helhet. Det är kommunfullmäktige som beslutar om kommunens vision. Medborgarfokus och ett hållbart förhållningssätt ska genomsyra allt vi gör.

Vart fjärde år beslutar kommunfullmäktige om en långsiktig plan för kommunkoncernen. Den långsiktiga planen utgör den politiska viljan och anger färdriktningen för kommunkoncernen de kommande fyra åren. Kommunfullmäktige beslutar även om andra styrdokument som avser hela kommunen/koncernen.

Varje nämnd, bolag och förbund ansvarar för att bedriva en effektiv verksamhet med god kvalitet med utgångspunkt i grunduppdraget, de ekonomiska förutsättningarna samt kommunfullmäktiges politiska målbild och mål, uppdrag/satsningar och övriga beslut.

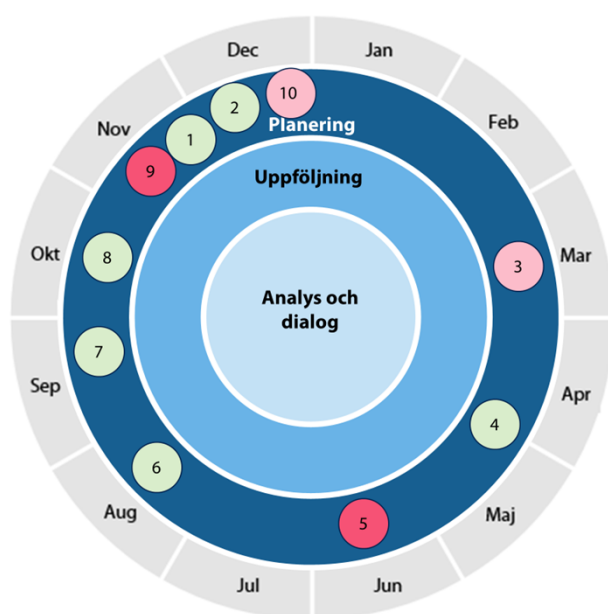
Förutom de politiska nivåerna i vår styrning har även förvaltningar, avdelningar och enheter ett ansvar för sitt eget grunduppdrag. Med god kvalitet som utgångspunkt och inom sina ekonomiska förutsättningar har de mandat att utveckla den egna verksamheten genom att definiera utvecklingsmål för verksamheten och genomföra aktiviteter för att nå målen.

Systematisk planering, uppföljning och analys är en central och viktig del i styrmodellen. Varje

nämnd och bolag ansvarar för att regelbundet och systematiskt följa upp den egna verksamheten utifrån mål och resultat, kvalitet, ekonomi och personal. Kommunkoncernens gemensamma uppföljning sker vid fyra tillfällen per år. Det gäller perioderna januari-mars, januari-augusti, januari-oktober och för helåret.

1.1 Årshjul

All verksamhet kräver god planering. Kommunens planeringsprocess handlar om att analysera förändringar i omvärlden och identifiera nämnders behov för att kunna genomföra sina uppdrag på ett rättssäkert och kvalitetssäkert sätt gentemot dem vi är till för. Behoven lyfts fram i nämndernas verksamhetsanalyser som beslutas av respektive nämnd under våren. Verksamhetsanalyserna utgör sedan beslutsunderlag till kommunens fördelning av ekonomiska resurser. Planeringsprocessen finns beskriven i årshjulet nedan.

1. Omvärldsdag/Kick-off 2026 års process (november)
2. Planeringsunderlag 2026 års process skickas ut (december)
3. **Verksamhetsanalys 2026 för respektive nämnd tas fram (januari-mars/april)**
4. Dialoger och budgetberedning (april-maj)
5. KS beslut om planeringsförutsättningar 2026 (juni)
6. Kvalitetssäkring (juni-augusti)
7. Dialoger och budgetberedning (september-oktober)
8. Kommunstyrelsen behandlar budgeten (oktober)
9. Kommunfullmäktiges budgetbeslut (november)
10. Nämnders beslut om Nämndplan med budget + internkontrollplan (december)

2 Uppdrag och Ansvar

I detta avsnitt beskrivs nämndens uppdrag och ansvarsområden.

Teknisk nämnd ansvarar för Vatten- och avloppsverksamheten (VA) i kommunen inom de av Kommunfullmäktige beslutade VA-verksamhetsområdena.

Uppdraget för VA-verksamheten är att producera och leverera ett godkänt dricksvatten, avleda, rena och återföra renat spill- och dagvatten till sjöar och vattendrag inom verksamhetsområdena för kommunalt VA. Uppdraget att producera och leverera ett godkänt dricksvatten är en grundförutsättning för god hälsa och liv. Uppdraget att avleda, rena och återföra renat spill- och dagvatten till sjöar och vattendrag inom verksamhetsområdena för VA är en förutsättning för hållbart samhälle.

VA-verksamheten svarar för planering, ny- och ombyggnation samt drift och underhåll av verk, distributionsnät, dagvattenanläggningar, pumpstationer, reservoarer och tryckstegringsstationer.

34 § i *Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster* anger att VA-avgifternas belopp och hur avgifterna ska betalas ska framgå av en taxa och att kommunen får meddela föreskrifter om VA-taxan. Det totala avgiftsuttaget får inte överstiga de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva VA-anläggningen och fördelningen av avgiftsuttaget ska ske utifrån vad som är skäligt och rättvist. Det finns dock inget juridiskt hinder mot att VA-verksamheten helt eller delvis finansieras med skattemedel.

3 Strategisk analys

I detta avsnitt sammanfattas nämndens kommande utmaningar och möjligheter med utgångspunkt i verksamhetens perspektiv med fokus på de större trenderna och strategiska frågorna för nämndens arbete framöver.

För att uppnå målen i Agenda 2030 krävs att samhällskritiska verksamheter som vatten och avlopp utvecklas i takt med omvärldens förändringar. VA-verksamheten är central för att nå flera globala mål – inte minst mål 6 (Rent vatten och sanitet för alla), mål 9 (Hållbar industri, innovationer och infrastruktur), mål 11 (Hållbara städer och samhällen), mål 13 (Bekämpa klimatförändringarna) samt mål 16 (Fredliga och inkluderande samhällen).

Det rådande omvärldsläget har under de senaste åren ökat fokus på säkerhet och beredskap. Kraven på att skydda viktiga samhällsfunktioner, inklusive grund- och dricksvatten, har skärpts markant. För att möta detta krävs investeringar i både fysiskt skydd av anläggningar och cybersäkerhet, samt ett höjt arbete med nöddricksvattenförsörjning och uppdatering av vattenskyddsområden. Ny lagstiftning, bland annat NIS 2 och CER-direktivet, innebär att VA-verksamheten måste stärka sin motståndskraft mot både fysiska och digitala hot.

Kraven inom miljö- och klimatområdet ökar. Nya EU-direktiv och svensk miljölagstiftning ställer högre krav på utsläppsminskningar, energieffektivisering och hållbar resursanvändning. För att säkerställa efterlevnad och höjd ambition krävs investeringar, kompetensutveckling och modernisering av arbetsmetoder. Detta inkluderar behov av ökad miljökompetens i organisationen samt omställning av bemanningsstruktur från drift- och förvaltningsfokus till en verksamhet rustad för tillväxt, klimatanpassning och hållbar utveckling.

En ytterligare utmaning är den digitala skulden som byggts upp över tid. För att skapa en effektiv och framtidssäkrad VA-verksamhet krävs investeringar i nya verksamhetssystem, såsom styr- och övervakningssystem, underhållssystem samt lösningar för ärende- och dokumenthantering. Dessa system är en förutsättning för att nå digital mognad och möta framtidens krav på data, styrning och öppenhet.

Sammantaget står VA-verksamheten inför ett skifte – från en traditionellt förvaltande funktion till en proaktiv, robust och hållbar samhällsaktör. För att möta dessa krav krävs såväl organisatorisk anpassning som investeringar i kompetens, teknik och infrastruktur. Detta sker samtidigt som verksamheten påverkas av en ansträngd ekonomisk situation. Underskott de senaste åren, i kombination med oförutsedda kostnadsökningar och en underdimensionerad taxestruktur, gör att även kommande år präglas av ekonomiska utmaningar.

Att säkra en långsiktig ekonomisk bärkraft – samtidigt som Agenda 2030:s mål uppfylls – kräver ett helhetsgrepp där taxestruktur, investeringsplanering och effektivisering går hand i hand. Det är inte ett val mellan utveckling och ekonomi, utan ett krav att kunna leverera på båda.

Det råder ett ansträngt ekonomiskt läge för VA-verksamheten, som redovisade ett underskott på 16,0 miljoner kronor år 2023 och ett underskott på 15,2 miljoner kronor år 2024. Omvärldsläget,

med hög inflation och stigande räntor, har påverkat verksamhetens kostnadsbild avsevärt. Den föreslagna VA-taxan för 2023 och 2024 tog inte höjd för den snabba kostnadsökning som skett inom branschen under denna period. VA-taxan för 2023 och 2024 togs fram utifrån de prognoser och ekonomiska bedömningar som fanns tillgängliga vid tidpunkten. Dessa prognoser kunde dock inte fullt ut förutse den snabba och kraftiga kostnadsutveckling som därefter skedde inom branschen – särskilt vad gäller material, energi, entreprenadtjänster och räntekostnader. Inflationen sköt i höjden, efter att taxebesluten redan fattats, vilket gjorde att den ekonomiska verkligheten snabbt förändrades i förhållande till kalkylerna.

Inför 2026 planeras avgiftshöjningar, vilket kommer att hanteras i taxeprocessen. Utgångsläget för verksamheten med ackumulerad förlust från 2023 och 2024 samt prognostiserat underskott 2025 gör att taxeutvecklingen bör beaktas utifrån flera perspektiv så som VA-abonnenten, VA-verksamhetens långsiktiga ekonomiska planering och taxeutveckling. Skattekollektivet behöver säkerställa den påverkan VA-kollektivets ekonomi har på kommunens ekonomi på helhet.

Det har identifierats brister i den tidigare taxemodelleringen, där exempelvis räntekostnader kopplade till pågående investeringar inte beaktats. Detta har bidragit till att taxan historiskt inte har fångat upp hela behovet av finansiering för VA-verksamheten. Arbetet med att utveckla taxemodelleringen och stärka det långsiktiga ekonomiska planeringsstödet pågår för att förbättra precisionen inför kommande år.

Förändring från den tidigare beslutade investeringsvolymen inom VA-området har skett, till följd av både lagkrav, akuta förnyelsebehov och kommunens expansion i form av exploateringar.

Driftskostnader kopplat till investeringar har identifierats och behöver beaktas.

Ovan faktorer har sammantaget lett till att den gällande taxan inte varit tillräcklig för att täcka verksamhetens faktiska kostnader. En medveten försiktighet behöver dock finnas i taxeförslaget för 2026, i syfte att inte belasta abonnenterna mer än nödvändigt under en period då många hushåll och företag redan drabbades av ökade levnadsomkostnader. Det är alltid en avvägning mellan full kostnadstäckning och rimlig avgiftsnivå för abonnenterna.

4 Nämndens behov

Beskrivning av förändringar och behov som är av vikt för nämndens verksamhet och dess möjlighet att utföra sitt uppdrag på ett effektivt och kvalitetssäkrat sätt.

4.1 Behov utifrån Enköpings kommuns trend- och omvärldsanalys

I detta avsnitt beskrivs den behovsanalys som skett med utgångspunkt ifrån kommunens gemensamma trend- och omvärldsanalys.

Tekniska nämnden har beslutat att prioritera Säkerhet och beredskap, miljö och klimat, demografiska förändringar samt teknikutveckling och innovation som trendområden utifrån SKR:s omvärldsanalys. Dessa beskrivs nedan.

Säkerhet och beredskap

Satsning krävs för att säkra skyddet av grund- och dricksvatten. Budget behöver prioriteras under år 2026-2028 för detta utredningsarbete. Utförs inte detta arbete finns det risk att verksamheten inte kan säkerställa dricksvattenkvaliteten på längre sikt, samt att riskerna för driftstörningar och akut påverkan på kort sikt ökar. Det finns också risk för att inte uppnå laguppfyllnad kopplat till exempelvis Vattendirektivet och livsmedelslagstiftningen.

Arbete med dricksvattenskyddet behöver ske i form av samhällsplaneringsåtgärder som riskanalyser kopplat till grundvatten i samband med samhällsplanering. Arbetet består också av uppdatering av vattenskyddsområden samt tillämpning av detta. Behovet kommer även kräva personella resurser på sikt som kan jobba mer dedikerat med bland annat dricksvattenskyddsfrågor. Det finns ingen möjlighet att tillgodose det kommande behovet inom befintliga resurser. Arbetet med att förstärka det fysiska skyddet för dricksvattenanläggningarna pågår och behöver färdigställas under kommande år. Arbetet omfattar områdesskydd, skalskydd samt lås- och larmsystem.

Arbete med höjd nöddricksvattenambition som motsvarar Livsmedelsverkets nya "förväntan", att en kommun med upp till 50 000 invånare ska kunna nödvattenförsörja hela kommunen, fortskrider. Den höjda ambitionsnivån kommer kräva investerings- och driftmedel för inköp av exempelvis nödvattenmaterial.

Kraftigt höjd ambition inom cybersäkerhet kommer att krävas, något som verksamheten inte har finansiering för idag.

NIS 2 och CER-direktivet implementeras i svensk lagstiftning och kommer framgent påverka avloppsdelens inom verksamheten. Hur detta ska tillämpas i svensk lagstiftning är ännu okänt och okänt är också hur stora anpassningar som kommer att krävas för Enköpings kommun. Oavkortat kommer förändrade arbetssätt påverka driftbudget i form av att ytterligare arbete behöver utföras av VA, kommunens informationssäkerhetsresurser samt IT, för anpassning till lagstyrt systematiskt

arbets sätt. I dagsläget finns ett utvecklingsområde kopplat till att bygga upp det taktiska och strategiska systematiska IT-säkerhetsarbetet som krävs enligt NIS-direktivet tillsammans med IT. Många kravställningar i direktiven behöver lösas ut tillsammans av VA-verksamheten och kommunens IT-verksamheten. Behov finns av en arena, processer och roller för denna dialog. Med investering i nytt styr- och övervakningssystem kommer licenskostnader öka, när leverantörer av system behöver anpassa för högre säkerhetsbarriärer.

Kraftigt ökad påverkan på säkerhetsläget påverkar verksamheten i form av dricksvattenverksamheten som ingår i civilförsvaret. Det är för kommunen att förvänta sig en högre grad av säkerhetsrelaterade incidenter samt ett kraftigt höjt behov av att jobba med säkerhetsfrågor relaterade till både informationssäkerhet, cybersäkerhet, fysiskt skydd, säkerhetskultur och ett systematiskt säkerhets- och krisberedskapsarbete. Fortsätter samhällsutvecklingen i nuvarande utsträckning krävs översyn av resursbehovet inom krisberedskap/säkerhet.

Självförsörjning inom laboratoriebranschen är ett hett ämne kopplat till kris och beredskap. Att ha möjlighet att göra exempelvis mikrobiologiska analyser i egen regi möjliggör inte bara minskad risk för bristande kontroll i en kris, utan förkortar också svarstiderna avsevärt och ger på detta sätt ett snabbare underlag för beslut i olika situationer. Inom planperioden är det av säkerhetsmässigt och ekonomiskt intresse att göra översyn av utökad användning av den egna analysutrustning, syftandes till möjligheten av utökat analysutbud och att kunna analysera mer internt.

Miljö och klimat

Ökade behov finns av att arbeta med samhällsaktuella frågor kopplat till klimat, energieffektivisering och klimatneutralitet.

Kraftigt höjd ambition inom områden som klimat och miljö, exempelvis från Avloppsdirektivet, är inget som verksamheten idag har ekonomisk beredskap för. Förstärkt miljökompetens behöver finnas internt för att säkerställa lagefterlevnaden och höjd ambitionsnivå. Detta gäller inom områden, utöver det som krävs för VA-anläggningarna, exempelvis avfallshantering, vattenverksamhet och arbete med klimatåtgärder.

Kommunalförbundet VafabMiljö ansvarar för avsättning för slammet från Enköpings avloppsreningsverk. Lantbrukare i kommunen har visat intresse för att ta emot och sprida så kallat Revaq-certifierat slam på jordbruksmark. Idag finns inget Revaq-certifierat slam från kommunens avloppsreningsverk. Vid ett eventuellt framtida beslut om Revaq-certifiering tillkommer resursbehov, både personmässigt samt inom driftbudget för exempelvis uppströmsarbete och revisioner, medans andra kostnader jämfört dagen ska kunna minska. Att arbeta proaktivt med slamhantering och uppströmsarbete kopplat till slamkvalitet och anläggningarnas reningsprocesser mäktas ej med bemanningmässigt med dagens förutsättningar.

Enligt *Lagen om allmänna vattentjänster*, ska varje kommun tillämpa en vattentjänstplan. Vattentjänstplanen redovisar den långsiktigt hållbara strategin för att tillhandahålla kommunalt dricksvatten och avloppstjänster samt vad som gäller för enskild vatten- och avloppsförsörjning. Den innehåller också en plan för områden som är aktuella för utbyggnad av kommunalt vatten och avlopp och ersätter tidigare utbyggnadsplan i VA-planen. Vattentjänstplanen ska även innehålla

bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid skyfall. Enköpings kommun arbetar med att ta fram vattentjänstplanen. Konsekvenser av planen är ökade utredningskostnader, långsiktiga investeringsbehov för VA-anläggningarna för att klimatsäkra dessa samt därtill utökade underhållskostnader för ny utrustning och flera anläggningar.

EU:s Avloppsdirektiv är under revision och kommer innebära förändringar i utsläppsvärden samt kräva energineutralitet och avloppsplanering. Direktivet kommer sannolikt träda i kraft i svensk lagstiftning inom de närmsta två åren och det är ännu oklart hur tillämpningen i svensk lag kommer se ut. Troligtvis får det långsiktig påverkan på investerings- och driftbudget på grund av energikrav och kopplat till kväverening på nya stora avloppsreningsverket i Enköping, men även de mindre avloppsreningsverken i kransorterna påverkas. Om direktivet implementeras enligt nuvarande form kommer det sannolikt krävas läkemedelsrening på det nya avloppsreningsverket senast 2045.

I kommunens strategiska vattenförvaltningsarbete med tillhörande vattenplan och handlingsplan med åtgärder krävs budgetmedel för utredning, drift och investeringar. VA-verksamheten behöver tillsammans med övriga berörda verksamheter inom kommunen ta höjd bemanningsmässigt och kompetensmässigt för att arbeta med klimat, klimatanpassning och skyfallshantering. VA-huvudmannens kostnadsansvar i kommunens klimatanpassning behöver utredas och fastställas.

Mer omfattande krav på TA-planer, schakttillstånd, trädspender och dispenser relaterat till miljöregler ökar arbetsbelastningen i verksamheten. Avgifterna har ökat med åtskilliga hundratusentals kronor per år. Kraven på annan teknik vid schaktning, på grund av att träd har planterats alldeles för nära VA-ledningar, innebär ökade kostnader. Dessa kostnader är idag okända men uppskattas till enstaka hundratusentals kronor beroende på förutsättningar. Huruvida det är VA-kollektivet eller Skattekollektivet som ska stå för dessa merkostnader är något som behöver klargöras.

Teknikutveckling och innovation

Verksamheten behöver rustas kompetensmässigt, organisatoriskt och logistiskt i och med kommande nytt avloppsreningsverk och ny dricksvattenförsörjning. Anläggningarna innebär ny teknik, kräver nya arbetssätt och andra kompetenser kommer att behövas. Det är även av stor vikt att verksamheten analyserar omfattningen av kommande drift- och underhållsarbete av investeringarna, för att anläggningarna ska hålla den tekniska livslängden. Det kommer att krävas systematiserat underhållsarbete, ett arbete som måste intensifieras innan driftsättning. Sannolikt krävs en utökad bemanning och satsning på kompetensutveckling av medarbetare för en trygg övergång.

Satsning på digitala vattenmätare kommer effektivisera och förbättra arbetet med VA-systemet. Läckage kan upptäckas och åtgärdas i tidigare skede. Hanteringen säkerställer data och förståelse för vattenförbrukningen i realtid, leder till sparande av vatten och energi.

Behov finns av digitaliserade verksamhetssystem som medför stora möjligheter för VA-verksamheten. Verksamheten är komplex med mycket lagkrav, bland annat kopplat till produktion och drift, samt säkerhetsmässigt kopplat till civilförsvarsuppbyggnaden. Arbetsprocesserna idag är

uppbyggda analogt och därmed med mycket administration. Behovet bedöms behövas på övergripande kommunal nivå då processerna delas med andra verksamheter och förvaltningar, samt att kommunen som helhet har flera verksamheter som omfattas av liknande krav.

Processbaserat digitaliseringsarbete krävs för att möta abonnenternas förväntningar, för att rättssäkra och effektivisera dokumentations- och diarierhanteringen.

Demografi

Sett till demografi och tillväxt krävs noggrann och långsiktig planering och struktur tillsammans med andra verksamheter i samhällbyggnadsprocessen. Detta krävs för att säkerställa gemensam prioritering likväl som den egna verksamhetens planering, i syfte av säkrad bemanning för uppdragen och mer kvalitetssäkrat underlag för framtidens VA-taxor. Finansiering av VA i exploateringsprojekt och detaljplanearbete bör utvärderas och diskussion föras om vad som är skäligt att VA-verksamheten ska bekosta, exempelvis ränta på pågående exploateringsprojekt.

4.2 Behov utifrån lagar och myndighetskrav

I detta avsnitt beskrivs hur förändringar i lag och myndighetskrav påverkar verksamheten år 2026–2028 utifrån perspektiven nämndens måluppfyllelse, målgrupp, medarbetare, verksamhet och ekonomi.

EU:s olika direktiv kopplade till energieffektivisering ska implementeras i svensk lagstiftning. VA berörs potentiellt av EED, Energieffektiviseringsdirektivet, & EPBD-direktivet om byggnaders energiprestanda. Det kvarstår stora osäkerheter om VA-verksamheter omfattas av direktiven och i vilken omfattning. Resultatet av lagimplementeringen, tidsaspekten och budgeterade medel för detta kommer vara avgörande för VA:s implementering.

Kopplat till dricksvatten är de viktigaste förändringarna som behöver implementeras i verksamheten baserat på *Dricksvattendirektivet 2020/2184*:

- *Läckage från distributionsnät ska rapporteras, överskrids tröskelvärde behöver en handlingsplan tas fram för att minska utläckaget.*
- *Riskbaserat arbetssätt från råvattentäkt till kran.*
- *Material i kontakt med dricksvatten och kemikalier för beredning av dricksvatten.*
- *Ökade krav på information till allmänheten.*
- *Utökade krav på rapportering till EU-kommissionen, bland annat dricksvattenkvalitet och incidenter.*

Arbetet med framtida kommunal dricksvattenförsörjning behöver fortskrida. I och med fler anläggningar och mer komplexa reningsprocesser kommer driftskostnaderna öka. Exakt omfattning på ökade kostnader är inte definierat ännu. Skärpta krav på dricksvattenkvalitet gör att fler och mer kostsamma analyser är att förvänta.

Skärpta säkerhetskrav, Civilförsvaret och NIS (*Network and Information Security*- lag om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster), påverkar investeringsprojekten

genom till exempel redundansfrågor, ny dricksvattenförsörjning och investeringar i fysisk säkerhet kring och i VA-anläggningar. Kostnadsnivåerna är delvis okända idag. Både drift- och investeringsmedel kommer att behöva tillsättas för att leva upp till myndighetskraven.

Verksamheten arbetar med att införa ett systemiserat underhållsarbete med syfte att förebygga drifthaverier och oplanerade driftavbrott. Arbetet är helt nödvändigt för att på ett hållbart och ansvarsfullt sätt förvalta nya anläggningar, men även med anledning av hur verksamheten bäst ska drivas ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, likväl som säkert perspektiv.

Kopplat till spill- och dagvatten behöver en saneringsplan samt en förnyelse- och åtgärdsplan för hela VA-anläggningen behöver tas fram och implementeras under perioden då dessa planer är villkor i miljötillståndet för det nya avloppsreningsverket. Ett aktivt arbete med sanering av tillskottsvatten kommer innebära minskade kostnader för avloppsrening, men arbetet saknar idag finansiering inom budget. Uppskattad kostnad för dessa undersökningar är 1 miljon kronor. Att övervaka alla bräddpunkter på distributionsnätet uppskattas till 0,5 miljoner kronor samt tillkommer investeringsmedel om cirka 1,5 miljoner kronor.

Modellering av dagvattenhanteringen i centrum för tätorten visar på ett under dimensionerat distributionsnät, varför en utredning kring dagvatten- och skyfallshantering behöver tas fram. Detta kommer beskrivas mer i kommande verksamhetsanalyser.

Drift och underhåll av dagvattenparkerna, dagvattendammarna och fördröjningsanläggningarna kommer att öka i framtiden på grund av lagkrav och fler anläggningar. Detta måste tas höjd för i kommande års budgetarbeten.

Antalet försäkringsärenden har ökat vilket medför ökade kostnader för verksamheten då ekonomisk kompensation via försäkringar inte sker vid återupprepning av samma skada. Detta föranleder proaktivt arbete med distributionsnätet och reinvesteringar.

Verksamheten arbetar med att införa ett systemiserat underhållsarbete med syfte att förebygga drifthaverier och oplanerade driftavbrott. Arbetet är helt nödvändigt för att på ett hållbart och ansvarsfullt sätt förvalta de nya anläggningar som genereras i och med VA-verksamhetens höga investeringstakt. Från den stora investeringen i nytt avloppsreningsverk till mindre reinvesteringar, exempelvis i nya undercentraler i pumpstationer. Översyn av arbetsprocesser och utförande av drift- och underhållsåtgärder behöver göras. Detta också med anledning av hur verksamheten bäst ska drivas ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, likväl som säkert perspektiv.

4.3 Övriga behov

I detta avsnitt beskrivs övriga behov, förändringar och förstärkningar inom nämndens verksamhet.

Omvärldspåverkan gör att det råder osäkerhet kring framtida ränta och inflation. Denna stora känslighet kan komma att påverka kapitaltjänstkostnaderna för verksamheten och avvika från budget kraftigt, då andelen kapitaltjänstkostnader ökar kraftigt fram till 2030 till följd av stora investeringar under perioden.

Vid avveckling av nuvarande avloppsreningsverk efter att det nya tagits i bruk behöver åtgärder finansieras. Kommunens markanvändning framgent för denna fastighet är oklar. Även sanerings- och avvecklingskostnader är idag okänt och finns inte omhändertagen i taxeprognosen.

Som det tidigare framgått av verksamhetsanalysen 2025 finns risk för att vissa investeringsprojekt kräver utökad driftbudget, sett till större utgifter främst kopplat till arkeologi, rivning och sanering. Hantering av massor och eventuella saneringskostnader riskerar att belasta driftbudgeten redan 2025, utredning pågår.

Behov finns att säkerställa renhållningskollektivets ekonomiska och organisatoriska ansvar i fråga om slamdammar och avveckling av de slamdammar som inte behövs.

5 Ekonomi

5.1 Driftbudget

Verksamhet, mnkr	Bokslut 2024	Budget 2025	Förändring 24/25	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Intäkter	135,6	175,5	39,9			
Kostnader	-150,7	-182,1	-31,4			
Totalt, mnkr	-15,1	-6,6	8,5			

Kommentarer till driftbudget

Avgifterna ska täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva VA-verksamheten i kommunen. Fördelningen av avgifter ska ske utifrån vad som är skäligt och rättvist enligt den så kallade nyttoprincipen med en social kostnadsfördelning.

Utvecklingen av VA-taxan behöver hanteras i taxeprocessen. Därav lämnas budget 2026 och plan 2027-2028 blankt i tabellen ovan.

Höjd ränta och inflation fick till följd att fasta kostnader för bland annat kemikalier, markhyror, bränsle, energi, utrustning, material och tjänster påverkade VA-verksamhetens utfall kraftigt 2023 och 2024 och låg till grund för kraftigt höjd brukningsavgift i VA-taxan för 2025. Samma kostnadsbild för fasta kostnader förutspås vara fortsatt aktuellt och behöver beaktas i framtida VA-taxeutveckling för att verksamheten ska leva upp till ekonomiska lagkrav. Även räntekostnader för pågående investeringar behöver omhändertas av taxan samt driftskostnader relaterade till investeringar.

Höjning av VA-taxan är aktuell inom tiden för verksamhetsanalysen för att återställa tidigare och nuvarande underskott. Ytterligare höjning av VA-taxan krävs också för att möta framtida kostnader som kommer av lagstiftning för en robust och trygg dricksvattenförsörjning, ändamålsenlig avloppshantering, säkerställa VA-anläggningarnas status, men även tillväxtmål och för att upprätthålla en god service till abonnenterna.

5.2 Taxor och avgifter

För att täcka nödvändiga kostnader för Enköpings kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning ska ägare av fastighet eller annan avgiftsskyldig inom anläggningens verksamhetsområde betala avgifter enligt VA-taxa.

Avgiftsskyldig är alternativt den som enligt 2 och 4 §§ *Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster* jämställs med fastighetsägare. Avgiftsskyldig för ändamålet dagvatten gata är även den som ansvarar för att allmän platsmark ställs i ordning och underhålls, om förutsättningarna i lagen är uppfyllda. Avgifterna utgörs av anläggningsavgifter och brukningsavgifter.

Överskott och underskott av avgiftsuttaget för verksamheten regleras över en treårsperiod i enlighet med *Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster*. Underskott som genereras måste återställas. Taxan ska finansiera nödvändiga kostnader, om inte skattemedel ska finansiera eventuellt underskott. Eftersom självkostnadsprincipen gäller, behöver taxan höjas i enlighet med det underuttag som generat underfinansiering av VA-anläggningen 2023, 2024 och som budgeterats för 2025.

Tidigare års underuttag och kostnader för kommande drift, samt för att möta framtida kostnader som kommer av lagstiftning för en robust och trygg dricksvattenförsörjning, ändamålsenlig avloppshantering, men även tillväxtmål, säkerställa anläggningarnas status och för att upprätthålla en god service till abonnenterna, genererar sammantaget kostnader som är nödvändiga och innebär VA-taxehöjningar inom åren som berörs av verksamhetsanalysen. Kommunen kan dock besluta om att finansiera delar av VA-verksamheten med skattemedel. I dagsläget bekostar VA-abbonenterna verksamheten.

Konstruktionen av VA-taxan kommer att ses över med anledning av branschutveckling inom området.

Analys av om anläggningsavgiften till fullo täcker de investeringskostnader som uppkommer vid anslutning av nya fastigheter pågår.

Förslag till justering av taxan för 2026 hanteras i separat ärende i Teknisk nämnd för beslut i Kommunfullmäktige.

6 Investeringsplan 2026–2035

6.1 Analys av nämndens investeringsbehov

De flesta av VA-verksamhetens investeringar grundar sig i lag- och myndighetskrav samt att de är en förutsättning för att samhället ska fungera och samtidigt utvecklas och växa hållbart. Utöver lag- och myndighetskrav bygger VA-investeringar på reinvesteringar och nybyggnation med anledning av Enköpings kommuns tillväxt. Det byggs ett nytt avloppsreningsverk och planeras för en ny dricksvattenförsörjning som delvis kommer sig av en långsiktigt ökad befolkningsprognos.

EU:s lagstiftning som implementeras genom myndighetskrav. Detta främst för uppfyllande av befintliga och skärpta myndighetskrav som berör både dricksvattenproduktion, distribution, avledning, spillvattenrening samt dagvattenhantering och omhändertagande. Skärpta krav har till exempel medfört att kommunen bygger ett nytt avloppsreningsverk, planerar för en ny dricksvattenförsörjning samt planerar för och genomför vissa nyinvesteringar på ytterverk. Kraven på ändamålsenlig dagvattenhantering behöver säkerställas med utökad budget.

Skärpta säkerhetskrav, Civilförsvaret och NIS (Network and Information Security - lag om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster), påverkar investeringsprojekten genom till exempel redundansfrågor, ny dricksvattenförsörjning och investeringar i fysisk säkerhet kring och i VA-anläggningar. Utgifterna är ännu delvis okända.

En fortsatt stark befolkningstillväxt i Enköpings kommun medför ökad belastning på befintliga VA-anläggningar och distributionsnät, men även att nya distributionsnät och VA-anläggningar anläggs. Förstärknings- och förnyelseprojekt planeras utifrån Översiktsplan och tillhörande utbyggnadsplan, Fördjupad översiktsplan och detaljplaner. Beroende på lokalisering av nya VA-verksamhetsområden, kan än dyrare förstärkningar i distributionsnätet komma att vara aktuella. Investeringstakten för dessa styrs inte av VA-verksamheten utan av Kommunstyrelsens beslut av exploatering. Beroende på hur exploateringsprojekt etappindelas över tid riskeras framtunga kostnader då nyttjandegraden blir låg. Investeringar kopplat till exploatering finansieras via anslutningsavgifter medan förnyelse- och vissa förstärkningsinvesteringar finansieras via VA-taxan. Investeringar som finansieras av anslutningsavgifter (exploateringsprojekt och utbyggnadsprojekt utifrån beslutad VA-plan) uppgår under perioden till cirka 300 miljoner kronor. Risk finns för behov av ökad budget för att genomföra projekten med anledning av omvärldspåverkan och prisutveckling de senaste åren.

VA-planen är ett styrdokument, som fastställdes i Kommunfullmäktige år 2015, påverkar investeringsplanens omfattning. Även vattenplanen är ett styrdokument som påverkar investeringsplanen och då främst VA-anslutningsområdena i VA-planen och anläggandet av nytt avloppsreningsverk. Vattentjänstplanen och VA-utbyggnadsplanen kommer vara styrande för vilka omvandlingsprojekt som kommer att krävas och när de ska utföras. Utbyggnadsprojekt styrs av samhällsplaneringen.

Investeringar inom VA grundar sig i att de är en förutsättning för att samhället ska fungera och

samtidigt utvecklas och växa hållbart.

Kommande investeringsbehov

- Den kommande antagna Vattentjänstplanen kommer att generera utrednings- och investeringsbehov för framtida VA-försörjning.
- Ökade krav på VA-anläggningar som till exempel redundant system, inom framförallt dricksvatten, kan medföra investeringar under perioden.
- Förstärknings- och förnyelseprojekt för distributionsnätet med anledning av tillväxt och förnyelsetakt.
- Kommunens dagvattenplan kan generera investeringsbehov för omhändertagandet av dagvatten inom VA-kollektivets ansvarsområde, likväl som för Skattekollektivet.
- Det behövs satsning på utbyggnad av dagvattennätet. Idag finns områden som drabbats av översvämningar och riskerar att drabbas igen, om inte det kombinerade systemet byggs bort.
- Dagvatten saknas i delar av verksamhetsområdet i båda kransorterna Fjärdhundra och Örsundsbro. Behovet är inte utrett ännu och kostnader för anläggande är inte budgeterade.
- EU:s Avloppsdirektiv är under revision och kommer innebära förändringar i utsläppsvärden samt kräva energineutralitet och avloppsplanering. Direktivet kommer sannolikt implementeras inom de närmsta två åren och omfattningen är ännu oklar. Troligtvis kommer direktivets energikrav påverka investeringsbudgeten framgent, men hur är ännu oklart.
- Enköpings kommuns nödvattenplan kan generera investeringsbehov för att säkra nödvattenförsörjning inom VA-kollektivets ansvarsområde.

6.2 Taxefinansierad investeringsplan

6.2.1 Anläggningar VA

Investeringar summerade som *Anläggningar VA* i tabellen nedan under 6.2.5 Sammanställd taxefinansierad investeringsplan är:

- Nytt avloppsreningsverk som är i genomförandefas. Ny beslutad budget fattades av kommunstyrelsen februari 2025.
- Ny dricksvattenförsörjning befinner sig i planeringsfas och har en beslutad budget om 95 miljoner kronor för denna fas. Översyn av dricksvattenprojektet pågår för att undersöka möjligheter till lägre utgifter för projektet med bibehållna effektmål och tidsatt mål.

6.2.2 Ny- och reinvesteringar VA

Reinvestering i anläggningar och distributionsnät drivs främst av lag- och myndighetskrav, leveranssäkerhet till abonnenter samt risken att driften annars påverkas av mycket kostsamma följd effekter eller en ökad ambitionsnivå. Reinvesteringsnivån fram till 2030 är lägre än önskvärt

baserat på anläggningarnas livslängd och jämfört med branschorganisationens analys av VA Sveriges reinvesteringsbehov. Enköpings reinvesteringsnivå är planerad utifrån organisationens genomförandekapacitet och relativt få avbrott i VA-leveranser för abonnenter. En höjning av reinvesteringar ibland annat distributionsnät planeras att ske efter att Enköpings stora nyinvesteringar har genomförts. Genom att satsa på reinvesteringar av distributionsnätet kan vissa kända problemområden byggas bort, vilket skulle motverka det omfattande behovet av veckotillsyn och alla spolningar som idag krävs. Dagens lösning är fördyrande och innebär ökade risker för tredje part. Av vikt att nämna är att med ökad tillväxt ökar belastningen på ett redan eftersatt distributionsnät. Fokus är att förhindra och minska miljöpåverkan (bräddning och dagvattenhantering).

Reinvestering behöver ske i befintliga dricksvattenanläggningar, både process- och byggnadskonstruktionsmässigt samt i undercentraler. Även vissa åtgärder på foderrör behövs. Det finns även behov av mindre byggnadsreinvesteringar och i utrustning på laboratoriet.

Det finns behov av medel för utbyggnad av dagvattennätet. Idag finns områden som drabbats av översvämningar och riskerar att drabbas igen. Även reinvesteringar i avloppsledningsnätet finns i både i tätorten och kransorter. Framförallt de äldre områdena där det sker förtätningar och exploateringar finns behov av förnyelse och även uppdimensionering av ledningar. Modellering av spillvattennätet visar på kapacitetsbrist främst på grund av stort inläckage. Inläckage av regn- och grundvatten beror främst på dåliga ledningar och felkopplingar inom privata fastigheter.

Samarbete planeras mellan VA-verksamheten och Allmän plats kring projektering av området kopplat till Dr Westerlundsgata och Lillsidanskolan, samt genomförande av de nya detaljplaner. Här finns ett stort behov av förnyelser i dricks-, spill- och dagvattenledningar samtidigt som trafik- och dagvattenhanteringen ses över.

Dricksvattenledningar mellan Vånsjöbro och Enköping samt Vånsjöbro och Örsundsbro behöver ersättas med nya ledningar för att säkerställa leverans och kvalitet.

Satsning på fordonsflottan behöver göras för att minska driftskostnader för reparationer och för miljövänligare fordon.

6.2.3 Omvandlingsområden VA

Investeringar summerade som *Omvandlingsområden* i tabellen nedan under 6.2.5 Sammanställd taxefinansierad investeringsplan är:

- Projektet för omvandlingsområdet Kolarvik och Sjöängarna är i genomförandefas.
- Projektet Märsön är i förstudiefas.
- Utbyggnadsprojektet Ekudden kommer nu att fortskrida efter antagen detaljplan, genomförandebeslut behöver fattas.

Tidplaner för projekten har ändrats. Slutkostnadsprognoserna för ovan nämnda omvandlings- och utbyggnadsprojekt ses i projekten inför kommande politiska beslut.

6.2.4 Exploatering VA

Exploateringsprojekt styrs av exploatörers avtal med kommunen och deras planering, en planering som oftast är okänd. Planering finns till 2040 för tätorten, men det råder ändå osäkerhet och större sådan längre fram i tiden. Utbyggnad i kransorterna saknar långsiktig planering.

Beroende på lokalisering av nya VA-verksamhetsområden, kan än dyrare förstärkningar i distributionsnätet komma att vara aktuella. Dess projektgenomförande påverkar och fördyrar, men VA styr inte själv investeringstakten. Ökad befolkning medför fler och större exploateringsinvesteringar för VA. Exploateringsinvesteringarna finansieras via anslutningsavgifter medan förnyelse- och vissa förstärkningsinvesteringar finansieras via VA-taxan.

Beroende på hur exploateringsprojekt etappindelas över tid riskeras framtunga kostnader då nyttjandegraden blir låg.

För att möjliggöra exploateringsprojekt krävs förstärkningar och nyinvesteringar för VA-anläggningen, vilket finansieras av anslutningsavgifter och höjd brukningsavgift.

Med anledning av den inflation som skett senaste åren föreslås kommande löpande årlig budget för exploateringsprojekt att höjas. Tidigare satta markeringsbelopp för flera utbyggnadsprojekt är inaktuella med anledning av tidigt satta markeringsbelopp och inflation, varför projekt sannolikt behöver nya beslutade budgetar för främst genomförandefas.

6.2.5 Sammanställd taxefinansierad investeringsplan

Belopp i miljoner kronor	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Summa 2026-2035
Anläggningar VA	-373	-372	-343	-60							-1 148
Ny- och reinvesteringar VA	-112	-92	-70	-63	-50	-50	-50	-50	-50	-50	-637
Omvandlingsområden VA	-30	-31	-50	-50	-46	-5	-5	-5	-5	-5	-232
Exploatering VA	-38	-28	-20	-20	-15	-10	-10	-10	-10	-10	-171
Total summa	-553	-523	-483	-193	-111	-65	-65	-65	-65	-65	

6.3 Större investeringar efter 10-årsplanen

Reinvestering i VA-anläggningar och distributionsnät kommer att behöva fortsätta efter 10-årsplanen.

Ökade krav på redundant system inom framförallt dricksvatten på grund av återuppbyggnad av civilförsvaret kan medföra utbyggnation av distributionsnät till större ytterområden.